

Oduň üstünde ýöreýän adamlar

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Oduň üstünde ýöreýän adamlar

ODUŇ ÜSTÜNDE ÝÖREÝÄN ADAMLAR

"Tagt ornuna nar üstünde Ispendiýar etdiň meni!"

Magtymguly PYRAGY.

Ýakyn ýyllara çenli oduň (ýa-da közüň) üstünde ýöremegi Uzak Gündogara mahsus gözboýagçylyk sungaty diýip hasap edilýärdi. Emma bu boýunça geçirilen barlaglar munda hiç hili hilemekirliigiň ýokdugyny görkezdi. Otda ýöremäge ezberlänleriň heniz bize nämälim birnäçe emelleri ulanýandygy şübhesizdir.

Oduň üstünde ýöräp bilýänleriň käbiri bu ukyba dogabitdi eýedir. Käbirleri bolsa muny türgenleşme ýoly bilen gazanýar. Emma olaryň käbirine haýran galmazlyk mümkin däl. 450 gradus gyzgynlykdaky oduň üstünde ýöreýän adamlaryň muny nähili başaryandygyny häzirkizaman ylmyň özem çözüp bilenok.

1890-njy ýyllarda Gudgeon atly Täze Zelandiýaly häkim we onuň üç sany egindeşi bir täsin tomaşa gabat geldiler. Bir gün Polineziýanyň Raratoa raýonynda haýsydyr bir şamanyň oduň üstünde ýöreýşine syn etdiler. Şaman olara her bir adamda adatdan daşary goraýjy güýjüň (auranyň) bardygyny aýdyp, eger muňa ynansalar oduň üstünden ýöräp geçmeklerini teklip etdi. Gudgeon we onuň ýoldaşlary teklibi kabul edip köwüşlerini we joraplaryny çykarýarlar. Soňra howply ýöreýşi üstünlikli tamamlýarlar. Emma olaryň biri aýdylanlara gulak asman "Lut pygamberiň aýaly kimin" yzyna öwrülip seretdi we gaty erbet ýagdaýda ýandy. Oduň ýanyp duran çukuryňa golaýlaşanda Gudgeonyň özem gorkman durmandyr, çünki ol ýüzüne çabrap gidýän ýalynyň howruny duýup durdy. Ol soň-soňlar "aýagymyň hamy tutuşlygyna sypyrylyp gaýdar öýtdüm" diýip gürrüň beripdir. Ýöne garşyky tarapa geçende onuň duýan birje zady

bardy, olam aýagynyň bary-ýogy tok uran ýaly bişmesidi.

1912-nji ýylda ýewropaly tomaşaçylary güýmemek maksady bilen 40 sany fanatik brahman tarapyndan şowhunly otda ýöreyiş çäresi geçirilipdir. Olar dinlerine bolan joşgunly ýagdaýyny güýçlendirmek maksady bilen mukaddes hasap edilýän närseleri göterip getirýärler. Görer göze ol närseler olary otly çukurdan hiç hili eýmendirenok.

■ Yssylygy 400° -danam ýokarda

Geçiren synagy üstünlik bilen tamamlanansoň Gudgeonyň dosty Hoken hem käbir synaglary geçiripdir. Ol ýanyna 400 gradusa çenli gyzgynlygy görkezip bilýän termometri alypdyr we oda iki metr golaýlykfa goýupdyr. Şobada ýokary galan suwuk simap ýarylmagyň önüsyrysyna gelipdir, termometriň aýna gabygy dagy şobada eräp-akypdyr. Hoken soňra oduň üstünde ýöreyänleriň aýaklaryny içgin öwrendi. Aýaklar adatça bolşy ýalydy. Aýagyň hamynyň hiç ýerinde üýtgeşiklik ýa ýanyk yzy ýok eken. Ol haýsydyr bir goraýjy madda ulanylyp-ulanylmadygyny anyklamak üçin aýagyň derisinden ham bölejiklerini alypdyr. Hatda ýerli ýaşaýjylaryň dabanyň dili bilen ýalabam görüpdir. Ol ýerli ýaşaýjylaryň hiç hili himiki goraýjy serişde ulanmaýandygyny görüpdir. Şeýdidem gören zatlarynda hiledir mekirlikden nam-nyşan ýokdugyna anyk göz ýetiripdir...

■ Garşy çykanlaram bar!

Doktor Hokeniň üns bilen geçiren ylmy barlaglarynyň görnüp duran netijesine garamazdan, oňa ynanmazçylyk edenler kän boldy. Mysal üçin folklor mirasyny toplamak boýunça guramanyň başlygy Edward Klodd 1895-nji ýylda eden çykyşynda otda ýöreme wakalaryny ýaňsa aldy. Ol munuň durşy bilen galplykdygy öňe sürdi. "Bu işiň nähili edilýändigni bilýänimi aýdyp durjak däl. Emma ortada bir hakykat bar. Ýalaňaç aýak bilen ýöreyänleriň dabany belli bir wagtdan soň gataňsylaşyp başlaýar. Gitdigiçe gataňsylaşan daban bolsa soňabaka biziň galyň-galyň ädikler bilen kyn çydam edip biljek gyzgynlygymyza arkaýyn çydap bilýär".

Klodd bu jedelini delilleşdirmäge synanyşdy. Ol suwuk sulfurik asetini we alýumini ulanyp aýaklaryny gataňsylaşdyrandygyny aýtdy: "Bu görnüp duran hakykat. Adam endamy ö:l boldugyça elini ergin metalyň içine sokup bilýär. Ýandyryjy gyzgynlyk nemiň eli gurşap aljak ýagdaýynda galmagyna sebäp bolýar. Şonuň üçin el bilen erginiň arasynda birtüýsli gabyk emele gelýär. Şeýdibem gyzgynlyga çydam edip boljak ýagdaýa gelinýär".

■ Täzesine-de ynanmadylar

Kloddyň pikirleri Andrew Langyň garşylyklaýyn jogabyna uçrapdyr. Lang 1980-nji ýyllaryň iň görnükli taryhçylaryndan we adamy öwrenijilerindendi. Ol Wergiliniň gürrüň berýän wakalaryna, syýahatnamalara, keramatlylar hakynda rowaýatlara we ot synanşyklaryna ünsi çekip, adamy öwreniş ylmynda bularyň birgiden tejribe döredendigini nygtap geçdi.

Lang şular ýaly geňsi wakalara gözi bilen görüp aramyzda ýaşap ýören şaýatlara bipereaý garalmagyny tankyt etdi. Adatça deliller sagdyn we ýakyn wagta degişli bolsa şaýat has köp soraga tutulýar. Her kes "bular ýaly zatlar öňler bolanmyş, indi bolmaga haky ýok" diýip başlaýar. Lang otda ýöreme we ody elleme wakalarynda hiç hili "ruhy" ahwalatlaryň ýokdugyny aýtdy. Şeýle-de bolsa, otda ýöreyänleriň wagtal-wagtal hilemekirlige-de ýüz urýandygy baradaky hakykaty gizläp oturmagyň hajaty ýok.

Edward Klodd otda ýöremegi aňsatja ýol bilen amala aşyrylýan gözboýagçylyk hasap edýärdi. Andrew Lang Kloddan öňe süren teoriýasyny delillendirmegi talap etdi. Emma Klodd ony-da ret etdi.

■ Hile gözlendi

Hakykatdanam otda ýöremek tilsimi juda gadymy iň köp ýaýran emeldir.

Klodd munda suwuk sulfuraseton we alýumin ulanylýandygyny aýtsa-da, muny tejribede dellillendirip bilmedi. Galyberse-de onuň elinde tejribä esaslanan hiç hili ylmy netije ýok. Eýsem-

de bolsa, ylmyň iň ilkinji talaplarynyň biri tejribe dälmi näme?

Ýöne bu babatda 20-30 ýyllap dürli synaglary geçirenlerem bar.

T.N.Hoken ýaly alymlar munuň ýaly wakalary üns berip öwrenenem bolsa, düýp sebäbi bilen gyzyklanyp durmadylar. Meselem, taitili Jon G.Hill içi otdan doly çukurdan ýöräp geçen adamy içgin öwrendi. Adamyň ýüzi oduň howrundan ýaña sypyrylsa-da, köwşünde, jorabynda we aýaklarynda ýanykdan nam-nyşan ýokdy.

Fidji adalarynda saglygy goraýyş işgärleriniň ýolbaşysy B.Glanwill Korneý 1914-nji ýylyň fewralynda çap edilen makalasynda geçiren barlaglarynyň netijelerini birin-birin agzap geçdi. Korneý ýokary gyzgynlykdaky daşlaryň üstünde köpçülikleýin ýöreyişlere tomaşa etdi. Bu ýöreyişlere gatnaşan her bir adamyň aýagyny ýöreyişden öňem, soňam içgin öwrendi. Ol munda ne hilä, ne-de ýanyk yzyna gabat geldi.

■ Şüweleňli tomaşa

Ylmy taýdan gerekli şertler üpjün edilip geçirilmedigem bolsa, 1921-nji ýylda Hindistanda geçirilen ot üstünde ýöreyiş häzire çenli gurnalan iň dabaraly otda ýöreyiş çäresi hökmünde görülyär. Madras şäheriniň katolik buthanasynyň ýepiskopy öz dosty bolan hindi maharajasyna otda ýöreyiş çäresini gurnamagy haýyş edipdir. Wakany gürrüň berýän ýazyjy Oliwer Leroýyň ýazmagyna görä maharaja munuň üçin garyp bir musulmany hakyna tutupdyr.

Garyp bende otda ýöreyänleriň üstüne tilsimli, goraýjy ýapynja örtýär. Maharajanyň we onuň hristianlardan toplanan janpenalarynyň agzyny uçukladyp edýän tomaşasynyň gözalnynda ilki öz islegi bilen otdan geçjekler geçýär. Garyp musulman tomaşaçylaryň arasyndan ýöräsi gelmeýänleri-de çekip çykaryp oda tarap itekleýärdi. Tomaşaçylaryň gorkuly nazarlary soňabaka gülümsiremelere öwrülyärdi. Ahyrsoňunda maharajanyň janpenalary-da otdan ýöremäge razy edildiler we olar oduň üstünden boýdan-başa iki gezek geçdiler.

Bu wakanyň üstünden on dört ýyl geçensoň 1935-nji ýylyň

sentýabr aýynda London uniwersitetiniň alymlarynyň gözegçiligi astynda ylmy maksatly otda ýöreýiş çäresi gurnaldy. Karlşalton diýen ýerde içi ýanar otdan doldurylan çukur taýýarlandy. Çukuryň gyzygynlygy 800° çemesi bolupdyr. Şonda Kuda Baks atly hindistanly ýaş musulman otly çukury boýdan-başa dört gezek geçipdir. Hut şu gezegem otdan goranmak üçin hili goşmaça tilsime ýüz urulmandyr. Hile ediläýmesin diýen ätiýaç bilen pugta gözegçilik astyna alynandygyna garamazdan tomaşaçylaryň arasynda muňa ynanmazçylyk edýän birnäçe hötjet bolupdyr. Hatda "göze görünmeýänleri awlaýjy" lakamy bilen tanalan Garri Pris hem Kuda Baksyň mümkin däl zady amala aşyrandygyny aýdanda, tomaşa gatnaşan başga bir alym onuň gulagyna pyşyrdap bu "oýuny" islendik kişiniňem oýnap biljekdigini aýtdy. Şonuň üçin onuň özünden muny etmegi soralarda, eşiginiň o diýen gowy dældigini bahana edip sypjyklady.

■ Köpçülikleýin gipnoz

Birgiden mähelläniň önünde bular ýaly ynanmazçylyk etmegiň we gözüň bilen görüp zadyňy inkär etjek bolup toslama bahanalar tapmagyň hiç hili manysy ýok. Käbir kişiler ýeke özi ýa-da topar bolup şular ýaly artykmaç ukyplaryny görkezmegiň hötdesinden gelýär. Işiň içine hiç hili hile-al sokmazdan ýanyp duran kömüriň üstünden ýöräp, gyzyk köze öwürülen kömür tokgalaryny ellerine alyp oýnaýarlar. Ýöne munuň aňyrsynda paýhasdyr zehin hilesi barmy, ýa-da köpçülikleýin gipnozyň täsiri ýatyrmy? Bu welin belli däl...

■ Kellesine duz sepeledipdir

Professor Stiwenson Tokioda 27 metr uzynlykdaky içi ýanyp duran çukurda ýöräpdir. Emma başga bir şintoist ruhany ony ybadathana äkidip, kellesine duz ýapypdyr.

Professor oduň içinden ýöräp gelýärkä aýagynda çalarak jyzyrdama duýupdyr. Gysga wagtlyk awuşama endamyna ýaýranam bolsa, soňra aýagynda diňe üns bereniňe degmeýän ýüzleýje kesik yzyny görüpdir.

Hamala gyýçak daşlaryň biri onuň aýagynyň hamyny sypjyrdan

ýalydy. Soň görlüp otursa, duz ýapmak ony dine oduň howrundan goraýan eken, duz ýanygyň berýän yzasyny ýatyryp bilmändir.

■ Ruhy joşgun

Fidji adalarynda otda ýöreýiş çäresine tomaşa edensoň, Garri B.Wraýt şuňa meňzeş wakalara şeýleräk düşündiriş berýär. Ýagny Wraýtyň aýtmagyna görä, otda ýöreýän adamlarda ýöreýiş pursatynda ruhy joşgun döreýär. Ýöne welin, şular ýaly ýöreýişden öň ýa soň, ýagny başga wagtda olaryň aýagyna iňňe dürtseň ýa-da otlanan çilim bassaň garşylyk berýär we yza duýýar. Ýöreýiş çäresini alyp baryjy ruhanynyň ýa-da şamanyň otda ýöreýänleriň çekýän awusyny özüne alýandygy barada-da birnäçe fakt bar. Şeýle ýagdaýda çäräni alyp baryjy özüne ynananlary gipnozlap ýa-da joşduryp başarýar. Emma ýöreýiş pursatynda tilsim öz güýjüni ýitirse ýa-da ýöreýäniň göwnünde ynanmazçylyk peýda bolsa, şol duran ýerinde oduň ony ýakyp-ýandyrmagy daşda däl.

■ Ot iýijiler

Adamda oda bolan goragyň barlygy tebigy ukyp hökmünde düşündirilse belli bir derejede dogry bolup biler. Jon Eweliniň Riçardson atly köz iýiji baradaky beren gürrüňi-de muny görnetin tassyklaýar. Özünde jadyly ýa-da adatdan daşary ruhy güýjüň yokdugyny aýdýan bu adam alaga-da közi ýuwdup goýbermegi eşege palan atança-da görenok.

Maks Fridom Longyň aýdanlary-da hut şuňa meňzeş zatlardyr. Geçen asyryň 40-njy ýyllarynda sirkde işläň bir ot iýiji Longa ýiti täsir edipdir. Ol gurnan bir çykyşynda diş lukmanyny-da çagyrypdyr. Ot iýiji wodorod odunuň lowlap duran alawyny agzynyň içine tutupdyr. Äňini-de bar güýji bilen açyp tomaşaçylara bolup geçýän ahwalata ýakyndan syn etmäge mümkinçilik döredipdir. Şeýle-de demirden edilen ýogyn simi sozulýança gyzdyryp, soňra ony dişleri bilen çeýnäpdir. Longa we diş lukmanyna gözleriniň alnynda bolup geçen bu wakanyň hakykatdygyna ynanmakdan başga çäreleri galmandyr.

■ Eşiklere nädip ot düşmeýärkä?

Otdan ýöreme tomaşalarynda iň düşünüp bolmaýan zat, onda ýöreýän adamlaryň ýanmaýanlygandan beter olaryň eşikleriniň oda durnuklylygydyr.

Gipnozdaky trans ýagsaý adamyň tenini ýanmakdan gorap saklaýar. Onda joraby ýa-da aýakgaby nädip gipnotizläp bolýarka? Maharajanyň birlaý egin-eşigi oduň ortasyndan nädip ýanman-etmän geçdikä? Gonkongyň buddist köz üstünde tans edýän darbazlaryň eşiklerine-de ne alawlap duran ot, ne köz täsir edip bildi.

Britan muzeýinden W.T.Brigham hem Günorta deňzinde ýerleşýän ýanardagly Kona adasynda geçirilen ot üstünde ýöreýiş çäresine gatnaşmaga razylyk bildiripdi. Bu ýöreýiş başga ýöreýişlerden tapawutlydy. Çünki adadaky wulkan ýaňy atylmaga başlapdy. Oňa janpenalyk eden iki sany ýerli jadygöý Brighama özleri bilen bilen bile gyzyl ot bolup akyp ýatan lawalaryň içinden ýöremegi teklip etdi. Olar ilki aýakgaplary çykarmak gerekdigini aýtdylar. Sebäbi olaryň etjek tilsimi aýakgaba täsir edenokdy. Professor köwşüni çykarmaga ýaýdanjyrap duransoň, jadygöýler ony şodurşuna öz yzlaran tirkediler. Brigham ýanan jorabyna we köwşüne hezil edip gülen jadygöýler bilen birlikde 46 metr ýol ýöräpdir. Ýöne onuň aýagyna-da, eşigine-de hiç zat bolmandyr.

■ Ýa-da bize nämälim kanuny barmyka?

Fidjide geçirilen barlaglardan soň Glanwill Korneý birnäçe psihologik çemeleşmäniň közüň üstünde ýöremäniň syryny düşündirmekden ejizdigini aýdýar. Başga bir ýandan bu işiň ruhy tarapy-da ýok... Çünki bu fizikanyň kanunlaryna düýpgöter ters gelýär. Belki-de munuň heniz bize nämälim fiziki kanunlary bardyr...

Internet maglumatlary esasynda taýýarlandy.

@ Kitapçylar.

Geň-taňsy wakalar